

Aanpak Begeleidingsethiek

Samenvattende introductie

2024

Samen voor betere
zorg & welzijn

Privacy & Informatieveiligheid Bewustwordingscampagne

Digitale ethiek, balanceren tussen technologie en ethiek

Sigra organiseert jaarlijks in oktober de Privacy & Informatieveiligheid Bewustwordingscampagne. In 2024 is de campagne gericht op de **ethische kant** van het werken met nieuwe digitale zorg- en welzijnstechnologieën.

Digitale ethiek in zorg en welzijn richt zich op de verantwoorde toepassing van technologie en digitale innovaties binnen de gezondheidszorg. Het omvat onderwerpen zoals privacy, transparantie, data-ethiek, AI-algoritmen, en de impact van technologie op patiënten en zorg- en welzijnsprofessionals.

Campagnemiddelen

Voor Sigra-leden hebben we diverse middelen gecreëerd waarmee we professionals informeren en inspireren over digitale ethiek. Bekijk [Sigra.nl](https://www.sigra.nl) voor meer middelen om in de eigen organisatie te verspreiden.

Richtlijnen

Begeleidingsethiek* is een benadering om technologie op een ethisch verantwoorde manier toe te passen. In plaats van technologie te beoordelen, fungeert begeleidingsethiek als een gids voor technologie in de samenleving. Het richt zich op concrete toepassingen van technologie in een bestaande context en plaatst de betrokkenen centraal.

De focus ligt op de vraag 'hoe' technologie wordt toegepast, in plaats van 'of' het moet worden toegepast.

De 'Aanpak Begeleidingsethiek' biedt richtlijnen voor zowel de technologie als de omgeving en de mensen die ermee te maken hebben.

*De aanpak is ontwikkeld door de werkgroep ethiek en digitalisering van ECP|Platform voor de Informatiesamenleving. In deze werkgroep zijn ICT-partijen, overheid, wetenschap en de sectoren energie, veiligheid en zorg vertegenwoordigd. Specifiek voor de zorgsector heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) aan ECP gevraagd de 'Aanpak Begeleidingsethiek' te valideren, met een focus op artificial intelligence (AI). Lees verder: [Begeleidingsethiek](#)

Vier uitgangspunten

Ethisch begeleiden in plaats van beoordelen

De Aanpak Begeleidingsethiek gaat over het begeleiden van technologie in de samenleving. Het richt zich op hoe we technologie kunnen implementeren op een ethisch verantwoorde manier.

Tegelijkertijd helpt het ons om de samenleving te begeleiden bij het gebruik van technologie. Het betekent niet dat alles zomaar mag, maar we kijken eerst naar hoe we het op een goede manier kunnen doen.

Technologie concreet toepassen

Discussies over ethiek en technologie zijn vaak abstract en gaan bijvoorbeeld over AI of algoritmen in het algemeen.

De Aanpak Begeleidingsethiek richt zich echter op een specifieke technologie in een concrete toepassingsomgeving. Dit maakt de dialoog over effecten en waarden veel preciezer en constructiever.

Dialoog met betrokkenen voeren

Bij het implementeren van specifieke technologie in een concrete omgeving hebben de direct betrokkenen het beste zicht op mogelijke effecten. Hun inbreng en suggesties zijn waardevol.

De kern van de Aanpak Begeleidingsethiek is niet een ethische commissie met experts, maar juist een levendige dialoog met verschillende betrokkenen.

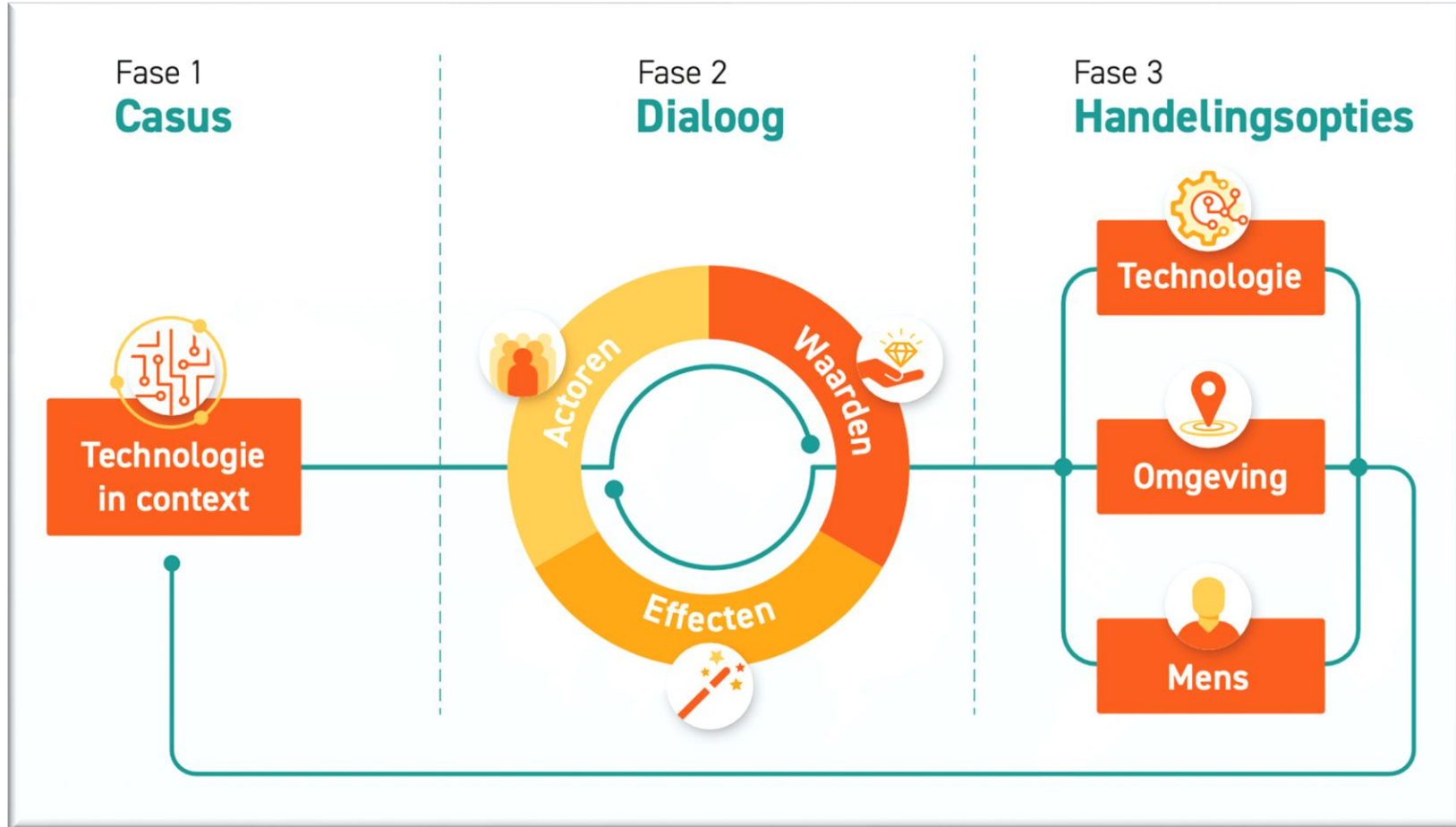

Ethisch vormgeven, inrichten en handelen

Begeleidingsethiek richt zich op 'ethische vooruitgang' door vorm te geven. Dit gebeurt op drie manieren:

1. (Her)ontwerpen van technologie: We kunnen technologie vanuit ethische waarden opnieuw ontwerpen (ethics by design).
2. (Her)inrichten van de omgeving: Bij nieuwe technologie horen nieuwe (ethische) afspraken en aanpassingen in de omgeving waarin die technologie wordt gebruikt.
3. Aanpassen van menselijk gedrag: Mensen moeten zich bewust zijn van de effecten van nieuwe technologie en soms nieuwe vaardigheden leren om er goed mee om te gaan.

Begeleidingsethiek fasen

Fase 1 Casus: Technologie in context

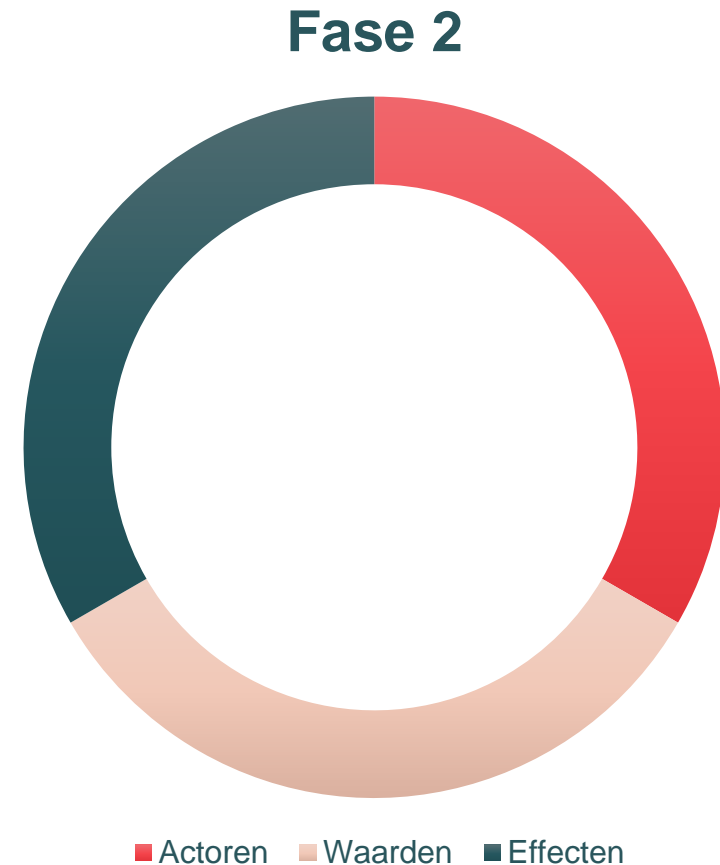
- Wat moeten we weten over deze technologie?
- Waarom wordt de technologie ingezet?
- In welke context wordt de technologie ingezet?
- Vragen voor verheldering van de casus

Fase 2 Dialoog: actoren

In deze fase wordt aan de deelnemers gevraagd welke actoren bij de casus betrokken zijn.

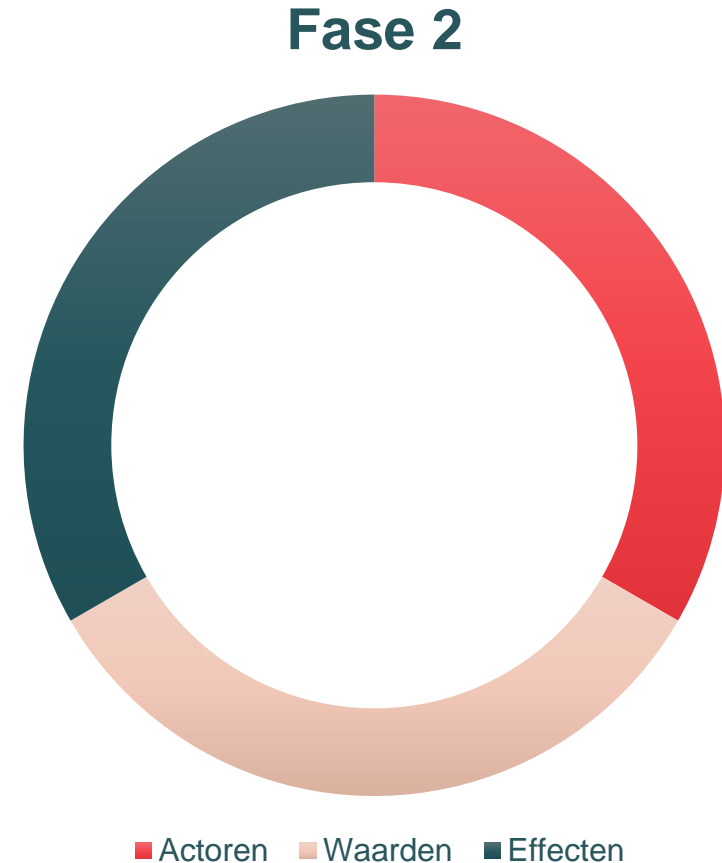
De deelnemers met hun verschillende achtergronden zullen verschillende actoren noemen. Bijna altijd blijkt dat er meer mensen betrokken zijn dan iedereen in eerste instantie dacht.

Fase 2 Dialoog: effecten

Doel van deze fase is de relevante waarden, die in de groep leven, naar boven te krijgen. De drie belangrijkste worden vastgesteld, waarna ze gebruikt worden in fase drie bij de handelingsopties.

Waarden zitten vaak achter de effecten verborgen. Als iemand bijvoorbeeld zegt 'het effect is dat ze alles van mij weten', dan kun je de waarde privacy herkennen.

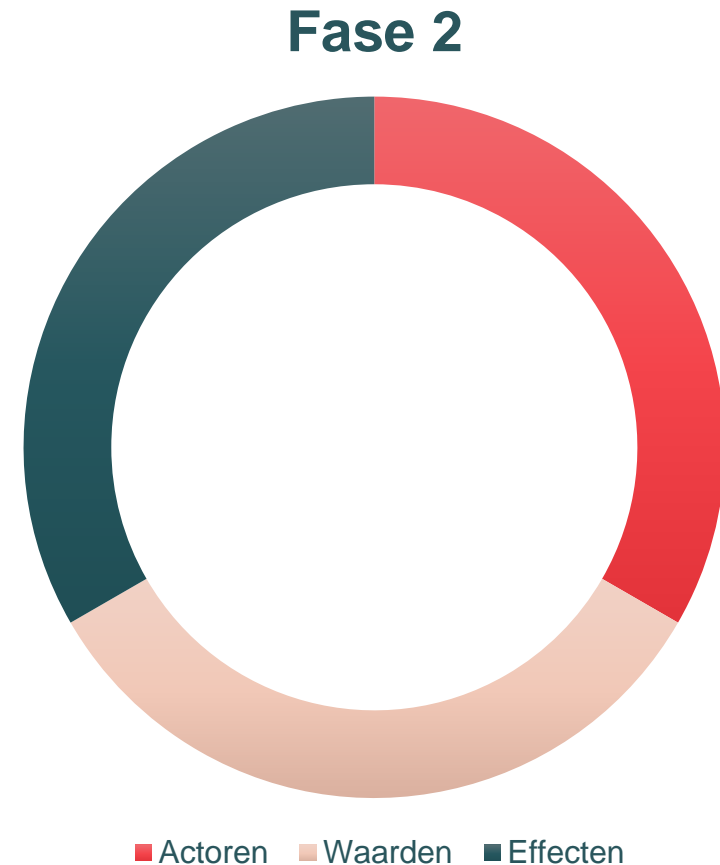
Fase 2 Dialoog: waarden

In deze tweede fase worden verschillende soorten effecten gezocht: positieve effecten en negatieve effecten, korte-termijneffecten en lange-termijneffecten, en effecten op micro-, meso- en macroniveau (voor het individu, de organisatie en de samenleving).

Veel genoemde waarden:

- Autonomie
- Kwaliteit
- Effectiviteit
- Veiligheid
- Privacy
- Solidariteit

Op de volgende slide staan meer waarden.

Waarden

Tolerantie	Bescheidenheid	Integriteit	Creativiteit	Dankbaarheid	Passie
Zorgzaamheid	Stabiliteit	Geluk	Zelfvertrouwen	Geduld	Rijkdom
Religie	Beleefdheid	Verantwoordelijkheid	Spiritualiteit	Optimisme	Solidariteit
Spiritualiteit	Schoonheid	Onafhankelijkheid	Zingeving	Gezondheid	Leiderschap
Familie	Loyaliteit	Humor	Zelfstandigheid	Vriendschap	Inzicht
Plezier	Vaderlandsliefde	Rust	Vernieuwing	Discipline	Mededogen
Verbondenheid	Naastenliefde	Spontaniteit	Uitdaging	Harmonie	Netheid
Autonomie	Trouw	Authenticiteit	Behulpzaamheid	Stiptheid	Openheid

Fase 3: Handelingsopties

Er zijn drie aangrijpingspunten om ethisch te handelen:

- via het ontwerpen van de **technologie** (ethics by design).
- via het inrichten van de **omgeving**.
- via het aanpassen van **gedrag**.

Wat kan er gedaan worden om waarde x te borgen of te versterken?

	Waarde X	Waarde Y	Waarde Z
Technologie	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie
	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie
Omgeving	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie
	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie
Mens	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie
	Handelingsoptie	Handelingsoptie	Handelingsoptie

Fase 3: Handelingsopties

Technologie

Hoe kan het (her)ontwerpen van technologie ertoe bijdragen dat deze waarde versterkt wordt?

Wat kun je aan de **technologie** zelf veranderen?

Omgeving

Hoe kan de omgeving worden (her)ingericht, zodat het gebruik van technologie leidt tot de versterking van deze waarde? Wat kun je veranderen in de fysieke, sociale of institutionele **omgeving** waarin de technologie mogelijk zal worden gebruikt?

Gedrag

Hoe kunnen mensen hun gedrag aanpassen zodat deze waarde versterkt wordt? Wat vraagt verantwoord **gebruik** van de technologie van degenen die de technologie gaan gebruiken?

Afronding en vervolg

Na afloop van de workshop Begeleidingsethiek zijn er nog twee stappen die gezet moeten worden.

1. Het verslag van de workshop dient uitgewerkt te worden.
2. Het zo goed mogelijk borgen van de resultaten.

Daarvoor helpt het om een werkdocument te maken. De acties die je daarin zet, moeten in gang worden gezet. Daarvoor is een formele bevestiging van bijvoorbeeld een managementteam nodig.

Moderators

Wil je ook een workshop Begeleidingsethiek organiseren?

Drie Sigra-medewerkers kunnen de workshop organiseren en daaraan leiding geven.

Zij hebben ook contact met andere moderatoren, onder andere Sigra-leden, om kennis en ervaring uit te wisselen.

Marit Blom

Félice de Charro

Lisa van Bodegem

Neem contact op via pi@sigra.nl

Aanpak begeleidingsethiek

Inspiratie

Bron

Met dank aan: [Begeleidingsethiek.nl](https://www.begeleidingsethiek.nl)

Meer informatie

Sigra is een regionaal samenwerkingsverband van organisaties in zorg en welzijn in Noord-Holland.

Over het expertisecentrum

Vanuit het Expertisecentrum Privacy & Informatieveiligheid helpen we leden om de privacy en informatieveiligheid in de organisatie goed te organiseren. Je kunt hier terecht voor ondersteuning en advies en om ervaringen met andere Sigra-leden uit te wisselen. Bekijk [Sigra.nl](https://www.sigra.nl) voor meer informatie.

Over de campagne

Jaarlijks organiseert Sigra in oktober een Privacy & Informatieveiligheid Bewustwordingscampagne. Bekijk [Sigra.nl](https://www.sigra.nl) voor meer informatie.

Contact

Het Expertisecentrum Privacy & Informatieveiligheid is te bereiken via: pi@sigra.nl.

